

KAZAK TÜRKÇESİNİN AĞIZLARI

N.T. Sawranbayev'in Seslik Tasnifi

N.T. Sawranbayev, Kazak Türkçesindeki ağız özelliklerinin XV.yy.'dan sonra ortaya çıktığı görüşündedir.

Sawranbayev, 1955 yılında "Dialekti v sovremennom kazahskom yazıke" adlı makalesinde Kazak Türkçesinin ağızlarını seslik ölçütlere; /ş ~ ç/ ve /d ~ l/ değişimlerine göre iki büyük gruba ayırmıştır¹:

1. Kazakistan'ın kuzey ve batı oblastlarındaki /ş/-/d/ ağızları grubu.
2. Kazakistan'ın güney ve güneydoğu oblastlarındaki /ç/-/l/ ağızları grubu.

(Sırdeya'dan Batı Altay ve Tarbagatay'a kadar olan bölge)

Ş. Sarıbayev - G. Kaliyev Tasnifi

Ş. Sarıbayev ve G. Kaliyev'in verdiği bilgilere göre² /d ~ l/ seslerinin değişimi Güney ve Doğu ağızlarında rastlanan bir durumdur. Bazen kelime kökünde /d/ ile /l/'nin değiştiği görülür:

mañlay ~ mañday (Almatı, Kegen), *tañlay ~ tañday* (Çimkent), *duwalaq ~ duwadaq* (Çimkent) vb.

Bazen de yazı dilinde ve Kuzey ağızlarında ötümlü ve akıcı ünsüzlerle sonlanan kelimeler üzerine /d/ başlangıç ünsüzü ile gelen çeşitli eklerin bu ağızlarda /l/ ile başladığı gözlenir:

muñlı ~ muñdı, teñlik ~ teñdik, sañlaq ~ sañdaq, birli carım ~ birdi carım, şañlaq ~ şañdaq (Çimkent, Sayram), *pañlıq ~ pañdıq* (Semey, Makaanşı), *tüñlik ~ tüñdik* (Çimkent, Arıs), *tüñla- ~ tüñda-* vb.

Öte taraftan yazı dilinde ve Kuzey ağızlarında /l/ ile başlayan bazı eklerin Doğu ağızlarında /d/'li varyantları görülür:

¹Sawranbayev, N.T., "Dialekti v sovremennom kazahskom yazıke", *Voprosı yazıkoznaniya* 1955, No: 5, s. 62.

²Sarıbayev, Ş., G. Kaliyev, *Kazak Dialektologiyası*, Almatı 1991, s. 51.

urdiq ~ urlıq, ürde- ~ ürle-, üyden- ~ üylen-, örde- ~ örle-, ayyayda- ~ ayyayla- / ayqayla-, zordıq ~ zorlıq, türdü ~ türlü vb. örnekler Moğolistan'da yaşayan Kazaklar için de geçerlidir³.

---

³Bazılhan, B., "Mongoliyada turatın Kazaktardıñ tilindegi keybir jergilikti erekşelikter", *Kazak Dialektologiyası*, Kazak SSR Gılım Akademiyası Til Bilimi İnstitutı, Almatı 1965, s. 37.